

Osnovna šola Železniki nekoč in danes

Učiteljica Jožica Markelj se spominja ...

Katja Mohorič Bonča

Kako vas je pot iz rodnega Tržiča zanesla v Selško dolino?

Takrat, pred skoraj petinpetdesetimi leti, delovna mesta niso bila razpisana, ampak so nas mlade učitelje po šolanju poslali tja, kamor je bilo pač treba. Niso nas vprašali, ali nam ustreza ali ne. Tako sem se znašla v Selški dolini. Železniki so bili že moje tretje službeno mesto. Začela sem v Gorenji vasi leta 1951, od tam sem bila leta 1952 premeščena v osnovno šolo v Davči in jeseni leta 1953 sem začela poučevati v Železnikih. Tu sem ostala.

Ste bili v Selški dolini že kdaj prej?

V Selški dolini pred tem nisem bila še nikoli. Ko sem dobila odločbo za službeno mesto v Davči, sem šla v drugi polovici avgusta 1952 pogledat, kje je ta kraj. Peljala sem se kar s kolesom, in to iz Tržiča do Zgaga. Potem pa še eno uro peš do Jemca, kjer naj bi bila šola. Te takrat še ni bilo, ampak so jo ravno začeli graditi.

Kje pa je potem potekal pouk?

Pouk smo imeli na Jemcovem skednju v za to prirejeni učilnici. Učilnica je bila dokaj skromno opre-

mljena. V njej so bile klopi s črnilnikom. Pisali smo s peresi. K zvezkom je obvezno spadal tudi pivnik, učil je bilo malo: tabla, krede, računalno s kroglicami pa kakšen zemljevid.

Kako ste organizirali pouk?

V Davči je bilo takrat še vseh osem razredov. V oddelku je bilo okoli dvajset učencev. Pouk je bil kombiniran. Jaz sem poučevala prvi, drugi in tretji razred v popoldanskem času, kolegica pa ostale dopoldne. Delo v takem oddelku je težje, ker je treba učence, s katerimi ne delaš, tiho zaposliti. Telovadbo, petje in risanje, kot smo takrat imenovali te predmete, pa smo imeli z vsemi skupaj. Pri pouku smo uporabljali knjige, ki so bile takrat predpisane. Telovadbo smo imeli na skednju, ko je bilo lepo vreme, pa zunaj. Igrali smo med dvema ognjema. To je bila takrat zelo priljubljena igra, in če je kdo od odraslih med tem časom prišel mimo, se je ustavil in gledal. Športnih dni pa še nismo imeli.

Na koncu leta smo imeli telovadni nastop podružničnih šol Zabrdno, Zali Log, Davča in Sorica v Sorici. Med letom smo na posameznih šolah vadili po navodilih, ki smo jih dobili z zavoda za šolstvo. Na

nastop nas je od Zgaga do Sorice peljal Podhočarjev Tone kar s tovarnjakom.

Česa se iz tega obdobja najbolj spominjate?

Svojih učencev. Svoje nekdanje učence v Davči moram pohvaliti, kako pridno so prihajali k pouku. Kljub temu, da je bilo tisto zimo kar veliko snega, zato ker učencev ne bi bilo v šolo, prav noben dan ni odpadel.

Ste hodili na izlete, na ekskurzije?

Na ekskurzijo smo šli v bolnico Franjo. Šli smo peš, ker ni tako zelo daleč. Čez Tuškov grič do Novakov in naprej do bolnice Franje. Spominjam se, da sem neko punčko morala nesti čez most do bolnice, ker se je bala iti sama.

Za končni izlet smo se učitelji podružničnih šol zgornjega dela Selške doline zmenili, da gremo skupaj. Želeli smo, da bi učenci čim več videli, in smo se odločili, da gremo na morje, in sicer z vlakom iz Podbrda. Glavni pobudnik je bil Marjan Kne, ki je učil v Zabrdi. Na dan, določen za izlet, so se naši učenci zbrali pri Jemcu. Vreme je bilo slabo in iz Sorice so nam sporočili, da izlet odpade. Midve sva učence poslali domov. Že čez eno uro pa so nas obvestili, da izlet bo, ker se vreme izboljšuje. Na žalost midve v Davči učencev nisva mogli obvestiti, ker so hiše preveč raztresene, in smo ostali brez izleta. Kasneje so nama učitelji ostalih šol povedali, da so bili učenci tako utrjeni, da so jih ob povratku v Podbrdo komaj zbudili.

Kje pa ste v času poučevanja v Davči stanovali?

Takrat sva bili poslani v Davčo dve učiteljici. Bivali sva v majhni Jemčevi hiši, ki je stala na hribčku nad današnjo šolo. Imeli sva vsaka svojo sobo, jaz spodaj, ona zgoraj. Ta hiša je kasneje pogorela.

Takrat v Davči še ni bilo elektrike. Jemčevi so imeli svojo majhno elektrarno samo za razsvetljavo. Tudi ceste, te, ki sedaj pelje v Davčo, takrat še ni bilo. Če sem hotela iti domov v Tržič, sem morala iti peš do Železnikov. To je bilo kar tri ure hoda. Moja pot je vodila skozi Spodnjo Davčo, do Šoštarja,

čez Bideržen, skozi Zali Log v Železnike in naprej. Takrat smo imeli skupne konference v Kranju in v Železnikih in tudi takrat sem morala vzeti pot pod noge. V tistem času sem kar precej pešala ...

Imela sem teto v Kranju, ki mi je vedno naročala, da ja ne bom hodila kje sama po gozdu, da se mi kaj ne zgodi. Sploh ni vedela, da se v Davčo drugače kot nekaj časa tudi po gozdu sploh ni dalo priti.

Marija Lotrič, Minka Jemec in Jožica Markelj v Davči leta 1953. Foto: arhiv Jožice Markelj

Naslednjo jesen ste začeli poučevati v Železnikih ...

Na osnovni šoli v Železnikih sem začela učiti leta 1953. Takrat je bilo na šoli le deset učiteljev. Ravnatelj je bil Jože Zupančič.

Kako je šola izgledala?

Šola je bila takrat nova, zgradili so jo po vojni na Otokih, na sredi med Železniki in Češnjico. V stavbi je bilo šest učilnic, zbornica, kabinet ter dva velika hodnika. Na spodnjem smo imeli telovadnico, kjer so zaradi hrupa obložili vrata učilnic, da pouk ni bil moten. Zgornji hodnik, kjer je bilo ob stenah dovolj prostora za knjižne omare, je kasneje služil za knjižnico. Na spodnjem hodniku je bil tudi televizor, kjer smo si lahko ogledali kakšne zanimive dogodke. Na vsakem hodniku je bilo tudi stranišče, eno za fante in eno za dekleta.

V šoli je bilo tudi ravnateljevo stanovanje in pisarna ter soba za čistilko, ki je opravljala kar veliko dela. Čistila je šolske prostore, pozimi kurila peči v učilnicah in pripravljala šolsko malico.

Hodniki in stranišča niso bila nič ogrevana. Umi valnikov v učilnici ni bilo, bil je le na stranišču. Ko je nekoč razsajala otroška paraliza, so k umivalniku v stranišču namestili lizol, razkužilo. Brisače pa so bile iz blaga in vsi so se brisali v isto brisačo. Težko bi bilo preprečiti otroško paralizo, ampak na srečo je tu ni bilo.

V obdobju, ko sem bila jaz na šoli, so k staremu delu najprej dogradili telovadnico, pa kuhinjo, nato dvakrat prostore za učilnice. Ko sem šla v pokoj, je stari del šole še stal. Sedaj pa tudi tega ni več in je na tem mestu tudi že novo poslopje. To se pravi, da je šola nastajala v več fazah.

Staro šolsko poslopje. Foto: Anton Sedej

Koliko učencev pa je obiskovalo šolo v Železnikih?

Ne vem točno, mislim pa, da okrog tristo. Osem oddelkov po približno štirideset učencev, enkrat sem jih učila celo štirinpetdeset. To so bili učenci iz Železnikov, s Češnjice, z Rudna in s Studena, pa še to le pol, pol jih je hodilo v šolo v Selca.

Na začetku je bil za vsak razred en oddelek. Ko so začeli hoditi v Železnike v šolo otroci iz podružničnih šol iz Podlonka, Martinj Vrha in z Zalega Loga, kjer so pouk ukinili, pa so že bile paralelke. Takrat ko sem učila učence vsa štiri leta, je bila že paralelka.

Število učencev se je z leti povečevalo, saj so učence iz podružničnih šol od četrtega razreda dalje začeli voziti na matično šolo.

Katere razrede ste poučevali?

V začetku smo se skoraj vsako leto menjavali in izmenično sem učila razrede od prvega do četrtega. Kasneje smo se zmenili, da bi učiteljica spremljala učence od prvega do četrtega razreda. Takrat je bilo na šoli že toliko učencev, da so bile paralelke. Tako je en razred poučevala Mojca Kankelj, pouk v paralelki pa sem imela jaz. Moje mnenje je, da je bilo to za učence dobro. V naslednjem razredu smo učence že poznale in smo vedele, pri katerem predmetu ali snovi je bilo treba komu posvetiti več pozornosti. Prav s temi učenci smo v tretjem razredu pri predmetu spoznavanje družbe, ko smo obravnavali domači kraj, izdelali maketo plavža in vigenjcev. Oče enega od učencev jo je odpeljal v Ljubljano na zavod za šolstvo, ki je dal pobudo za ta projekt. Za nagrado so nam poslali material za razvijanje filmov, kar so učenci višjih razredov pridno uporabili, ker je na predmetni stopnji že obstajal fotografski krožek. Moram reči, da so mi prav ti učenci, ki sem jih spremljala štiri leta, ostali najbolj v spominu.

Kasneje se za spremljanje učencev od prvega do četrtega razreda nismo več odločili, pač pa smo učence prvega razreda peljale še v drugi razred.

Učenci nižjih razredov so imeli pouk popoldan, učenci višjih pa dopoldan. Pouk se je pričel ob osmi uri, popoldan pa ob trinajsti uri. Pouk smo imeli tudi ob sobotah.

Jožica Markelj, prof. Stana Thaler in Cilka Sep na učiteljski ekskurziji po Štajerski.

Foto: arhiv Jožice Markelj

Kakšni so bili pogoji za pouk? Kakšni so bili učni pripomočki?

Pri pouku smo uporabljali učila, ki so bila na voljo na šoli. To so bile nagačene živali, slike živali, zemljevidi. Imeli smo tudi diaporojektor. Za predvajanje je bila v kleti urejena posebna učilnica. Na voljo je bilo kar precej diapozitivov, ki smo jih pri pouku lahko uporabljali.

Veliko učil, posebej za prvi in drugi razred, pa smo morale izdelati same. To so bile razne sličice predmetov, ki smo jih uporabljali pri branju in pri pouku spoznavanja narave in družbe. Imeli smo magnetne table, kamor smo z magneti lahko pritrčili sličice. Kasneje so se podobne slike predmetov dobile na večjih kartonih in jih je šola kupila. Treba jih je bilo le odrezati in opremiti z magneti. Na voljo smo imeli tudi že grafoskop.

Knjige so učenci kupovali sami, kasneje se je začela izposoja učbenikov v šoli. Delovnih zvezkov v današnjem smislu še ni bilo.

Posebnost pa so bili zvezki za šolske naloge: Vsak mesec smo pisali eno slovensko in eno računsko šolsko nalogo. Torej vsakih deset na leto. Ti zvezki so bili shranjeni v šoli in so jih učenci dobili šele ob koncu šolskega leta.

Kako pa je bilo s športnimi, naravoslovnimi in kulturnimi dnevi?

Kulturnih in naravoslovnih dni v začetku mojega poučevanja še nismo imeli. Tudi športni dnevi so

bili vpeljani malo kasneje. Takrat smo imeli razne pohode, pozimi pa sankanje in smučanje.

Ko je bil ravnatelj Franc Benedik, je šola za prvošolce organizirala šolo smučanja. V ta namen je šola kupila tudi smuči. To se ni dolgo obdržalo, ker je bilo premalo prijav.

Šolo v naravi v Fažani so uvedli šele okrog leta 1973 ali 1974. Tja so odhajali učenci, ki so v tistem letu zaključili četrti razred, kasneje pa tisti, ki so končali tretjega. Pri šoli v naravi nisem sodelovala, ker sem takrat učila izmenoma prvi in drugi razred.

Ste hodili na šolske izlete, ekskurzije?

V prvem in drugem razredu smo pri predmetu spoznavanje narave in družbe imeli enourne izlete v naravo. Jeseni smo si ogledali poljske pridelke, pomladi smo na travniku spoznavali travniške cvetlice, v gozdu pa smo spoznavali rastlinje, ki je raslo tam.

Največ ekskurzij smo imeli v tretjem razredu, ko smo spoznavali svoj domači kraj ter bližnjo in daljno okolico. Najprej smo si ogledali muzej v Železnikih, ki je bil najprej v Egrovem vrtu, kasneje pa v današnjih prostorih. Obiskali smo Sorico, Petrovo Brdo, Zgornjo Lušo, Lenart. Obiskali smo tudi Poljansko dolino in si ogledali Žiri in Visoko. V Škofji Loki smo se povzpeli na grad, si ogledali muzej, obzidje in mesto ter se spustili do kašče.

V četrtem razredu smo se peljali čez Vršič, ob koncu šolskega leta pa še v Postojnsko jamo, Rakov Škocjan in na Cerkljansko jezero.

Za vsak razred je bila določena relacija in kraj. Na ta način smo z učenci obiskali veliko različnih krajev.

Spominjam se še, da smo sodelovali z učenci Osnovne šole heroja Grajzarja iz Tržiča. Naši učenci so jih seznanjali z zanimivostmi Železnikov, oni pa so opisovali znamenitosti Tržiča. Ko smo imeli končni izlet po Gorenjski, smo se po dogovoru srečali na Ljubelju in odigrali igro med dvema ognjema. Tudi mi smo jih povabili na povratno tekmo.

Dopisovanje z učenci iz Tržiča.
Foto: arhiv Jožice Markelj

Kakšno je bilo drugo dogajanje na šoli, ki je spremljalo obvezno učno obveznost?

Poleg rednega dela je bil v šoli organiziran dopolnilni pouk za učence, ki so hoteli učno snov, obravnavano pri pouku, še nekoliko utrditi. Poleg tega pa je bil tudi dodatni pouk, če so želeli izvesti kaj več, kot je bilo možno pri rednem pouku.

Nastajali so razni krožki. Na razredni stopnji sem imela dramski krožek. Učili smo se igrice za proslave ob državnih praznikih.

Ko sem prišla na šolo, delovnih akcij še ni bilo. Kasneje smo začeli z zbiranjem starega papirja in čiščenjem bregov Dašnice, Češnjice in Sore.

Na stenčasu so bili razni prispevki učencev in tudi slike, ki so jih učenci izrezovali iz časopisov.

Časopis oz. šolsko glasilo smo začeli uvajati veliko kasneje. Pri časopisu so sodelovali učenci s svojimi prispevki, tudi prvošolci.

Okrog leta 63/64 smo začeli uvajati bralno značko. Ob zaključku so nas obiskali razni pesniki in pisatelji. Prvi, ki nas je obiskal, je bil France Bevk.

Učiteljici Jožica Markelj in Marjana Ulčar Gabrijelčič z učenci višjih razredov na zagrebškem velesejmu.
Foto: arhiv Jožice Markelj

Omenili ste, da so tudi kuhinjo zgradili kasneje. Kako je bilo s šolsko prehrano?

Na začetku, ko je bilo otrok še manj, je tudi malico pripravljala čistilka. Na pomoč smo ji priskočile tudi učiteljice in smo malico potem razdelile. Pozneje smo dobili šolsko kuhinjo in tudi kuharico. Ta je pripravljala kar raznoliko hrano: mlečni riž, mlečni gres, žgance, enolončnice in podobno. Z velikimi skledami je prišla na spodnji in zgornji hodnik in učencem, ki so čakali v vrsti, delila malico.

Kakšne pa so bile slovesnosti na šoli? Kako ste se spomnili praznikov?

Spominjam se sprejema v pionirsko organizacijo, kamor so bili sprejeti učenci prvih razredov. Dobili so rdeče rutke in modre kapice. Tako oblečeni so bili učenci tudi ob proslavah državnih praznikov.

Posebne slovesnosti smo z učenci pripravili tudi ob 8. marcu – dnevu žena, njihovim mamicam, sprva vsak v svojem razredu, kasneje pa vsi razredi skupaj v dvorani v kulturnem domu.

Ko sem prišla na šolo, kakšnih posebnih svečanih zaključkov šolskega leta nismo imeli, razen osmošolcev, ki so zapuščali osnovno šolo, pa še to so uvedli nekoliko kasneje. Drugi pa smo ob zaključku šolskega leta na šoli pripravili razstavo likovnih in pisnih izdelkov, zvezkov in izdelkov, ki so jih učenci izdelali pri tehničnem pouku.

V tistem času, v prvi polovici petdesetih let, smo obnovili tudi običaj pustovanja. Društvo prijateljev mladine je povabilo učitelje na sestanek v Kranj, kjer so predlagali, da bi na šolah obnovili stare šege in navade pustovanja. Na to pobudo smo na pustni torek učenci nižjih razredov imeli pouka prost dan za pustovanje. Vsi otroci so se napravili v maskare. Na začetku je bilo to pustovanje po posameznih razredih, pozneje pa smo krenili v sprevedu v Železnike in na Češnjico. To se je z leti nadaljevalo z rajanjem v telovadnici in izborom najboljših maskar.

Maškarada na pustni torek. Foto: arhiv Jožice Markelj

Male šole in vrtca pa takrat verjetno še ni bilo?

Nekako okrog leta 1969 ali 1970 smo začeli z malo šolo. Učence, ki so bili tisto leto vpisani v prvi razred, je najprej testirala psihologinja, ki je prišla iz Škofje Loke, saj je na šoli še nismo imeli. Ker smo vpisovali tudi otroke, ki so do konca marca dopolnili šest let, je po testiranju psihologinja svetovala, ali naj vstopijo v šolo ali ne. Mala šola je v začetku trajala le tri mesece. Ponavadi smo jo prevzele učiteljice, ki smo naslednje leto poučevale v prvem razredu. V mali šoli smo se predvsem veliko igrali, risali in se privajali na vstop v šolo. Mala šola se je iz leta v leto podaljševala.

Tudi vrtec je bil na začetku v šolski stavbi. Na začetku je bila samo ena vzgojiteljica in ena varuška. Vrtec so šele kasneje preselili v bivšo Šmidovo hišo, ki je bila poleg šole.

Kateri dogodek vam je ostal še posebej v spominu?

Učiteljice so učenci imenovali tovarišice, včasih kar na kratko tršice. Pozdrav v šoli pa je bil zdrav. Učenci so nas tudi zunaj šole tako pozdravljali. Nekoč sem bila pri mesarju. Prišel je neki učenec, skupaj s staro mamo. Ko me je zagledal, je glasno pozdravil zdravo. Stara mama, ki ni vedela, kako se pozdravljamo v šoli, pa je rekla: "Ti bom dala zdravo, dober dan se reče."

Pa še eden, vendar se mi je pripetil, ko sem bila že v pokoju. Šla sem s Češnjice proti domu. Po klanecu od šole navzdol so pritekale deklice in so rekle, da jim fantje nagajajo. Res so za njimi pritekli še fantje. Rekla sem jim, naj punčkam ne nagajajo. Pa se oglasi eden, če sem jaz učiteljica. Rekla sem, da sem, on pa odvrne, da me v šoli ni še nikoli videl. Ha, ha.

Če bi se še enkrat odločali za poklic, bi se ponovno odločili za poklic učiteljice?

Ja, vsekakor. Še enkrat bi se odločila za učiteljski poklic, ker me je delo z otroki veselilo. Vsakega njihovega uspeha sem se tudi sama razveselila. Več let sem učila v prvem razredu, kjer se otroci na učiteljico tako navežejo, da včasih naredijo nekaj samo zato, da razveselijo učiteljico. Ko sem jim nekoč rekla, naj doma nek odstavek v berilu petkrat preberejo, je neka deklica rekla svoji mami, da ga bo prebrala desetkrat, da bo tovarišica bolj vesela. To mi je bilo v še prav posebno zadovoljstvo.

Najlepša hvala.